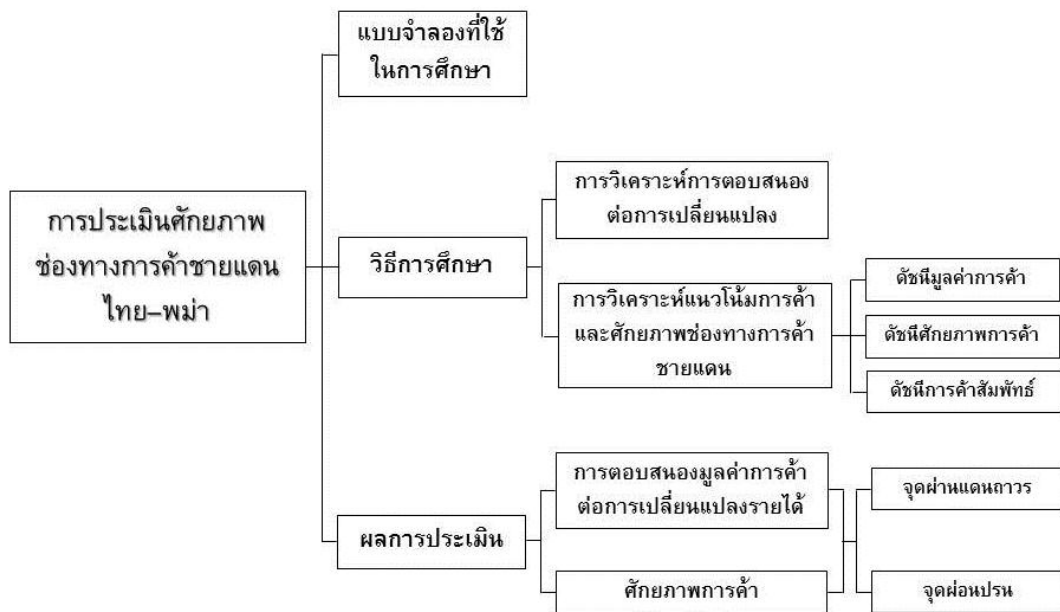

บทที่ 4 การประเมินศักยภาพการค้าช่องทางการค้าชายแดนไทย-พม่า

การประเมินศักยภาพการค้า เป็นการประเมินสภาพการค้าสูงสุดที่ช่องทางการค้านั้นมีอยู่ โดยมูลค่าการค้าที่เกิดขึ้นจริงอาจต่ำกว่าหรือสูงกว่าศักยภาพที่ช่องทางการค้านั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น อุปสงค์ในการบริโภคสินค้า รายได้ หรือปัจจัยสนับสนุนต่างๆ โดยศักยภาพอาจจะเพิ่มขึ้นหรือลดลงได้ หากปัจจัยต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลง การประเมินศักยภาพการค้าประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ 1) แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา 2) วิธีการศึกษา และ 3) ผลการประเมินศักยภาพ โดยแต่ละส่วนมีรายละเอียดดังนี้

รูปที่ 4.1 แผนภาพแสดงขั้นตอนการประเมินศักยภาพช่องทางการค้าชายแดนไทย-พม่า

อย่างไรก็ดีเนื่องจากการค้าชายแดนไทย-พม่าเกือบร้อยละ 70 เป็นการส่งออก ดังนั้นเพื่อให้ง่ายต่อการวิเคราะห์ การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการวิเคราะห์ศักยภาพการค้าในส่วนของภาคการส่งออกเป็นหลัก โดยรายละเอียดมีดังต่อไปนี้

4.1 แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา

ตามทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์แล้ว ความต้องการบริโภคสินค้าปกติ (Normal Goods) จะแปรผันตรงกับรายได้ โดยหากรายได้สูงขึ้นความต้องการบริโภคก็จะสูงขึ้นตาม ในทางกลับกัน หากรายได้ลดลง ความต้องการบริโภคก็จะลดลงตามไปด้วย ปัจจัยที่กำหนดรายได้ของแต่ละพื้นที่

มีหลายปัจจัย เช่น งานศึกษา Population Density in Pattern trade and Development¹ ซึ่งเห็นว่าพื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นย่อมก่อให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกัน เช่นเดียวกันกับงานของศึกษา Recent Trends in Border Economics² ที่ศึกษาเกี่ยวกับแนวโน้มเศรษฐกิจชายแดน พบว่าปัจจัยที่มีผล ได้แก่ ประชากร การส่งต่อวัฏจักรเศรษฐกิจ อัตราแลกเปลี่ยน การพัฒนาอุตสาหกรรมและตลาดแรงงาน และทรัพยากรธรรมชาติ โดยปัจจัยดังกล่าวจะเป็นตัวกำหนดการขยายตัวทางเศรษฐกิจชายแดน

ดังนั้นในการกำหนดตัวแปรที่ใช้ในการประเมินศักยภาพของแต่ละช่องทางการค้า (Y_{it}) จะประกอบด้วย รายได้ในพื้นที่ ($LGDP_{it}$) ซึ่งเกิดจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ เป็นตัวแสดงถึงอำนาจการซื้อของแต่ละพื้นที่ และประชากร (Pop_{it}) คือ ผู้ที่เป็นตัวกลางในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ สามารถเขียนให้อยู่ในรูปความสัมพันธ์ได้ ดังสมการที่ 1

$$Y_{it} = f(LGDP_{it}, Pop_{it}) \quad (1)$$

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยดังกล่าว จะใช้วิธีวิเคราะห์ถดถอยน้อยสุด (Least Squared Method) และเนื่องจากข้อมูลที่ใช้มีลักษณะเป็นข้อมูลภาคตัดขวางทางยาว (Panel Data) ซึ่งมักจะเกิดปัญหาความคลาดเคลื่อนที่ไม่เป็นอิสระกัน หรือค่าคลาดเคลื่อนสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระตัวใดตัวหนึ่ง เพื่อให้การประมาณค่ามีประสิทธิภาพสูงสุด ทางคณะผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีการประมาณค่ากำลังสองน้อยสุด 2 ขั้น (Two- Stage Least Square Regression Method: TSLS) ดังนี้

$$\ln(Y_{it}) = \alpha + \beta \ln(LGDP_{it}) + u_{it} \quad (2)$$

$$\text{โดยที่} \quad \ln(LGDP_{it}) = \delta + \chi \ln(D_{it}) + \varepsilon_{it} \quad (3)$$

เมื่อ $LGDP_{it}$ คือ GDP ท้องถิ่น (Local GDP) ของเมืองคู่ค้าในฝั่งพม่าที่ใช้เส้นทางช่องทางการค้า i ณ เวลา t ทั้งนี้รูปแบบการค้าในฝั่งพมานั้นมีทั้งรูปแบบที่มีจุดหมายปลายทางที่ชัดเจน และรูปแบบเร่ขายระหว่างทาง ซึ่งจากการเก็บข้อมูลภาคสนามและการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่าทั้งสองรูปแบบนั้นมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้นในการศึกษานี้จึงใช้ Local GDP โดยเริ่มนับจากเมืองแรกที่ออกจากจุดผ่านแดนของประเทศไทยไปจนถึงจุดหมายปลายทางของสินค้าตามเส้นทางที่ผู้ประกอบการค้าชายแดนใช้ขนส่งเป็นหลัก

¹ Donald B. Keesing and Donald R. Sherk, Population Density in Pattern trade and Development, (The American Economic Review, Dec 1971), p.956-961.

² Thomas Fullerton, Recent trends in border economics, (Social Science Journal, 2003), p. 583-592.

D_{it} คือ ความหนาแน่นของประชากรของเมืองคู่ค้า ที่ใช้เส้นทางช่องทางการค้า i ณ เวลา t

Y_{it} คือ มูลค่าการค้า ณ ช่องทางการค้าที่ i ณ เวลา t

χ, β คือ ค่าสัมประสิทธิ์ Parameter

สมการประกอบด้วยตัวแปร 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ตัวแปรภายใน (Endogenous variable) คือ ตัวแปรที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่นๆ ในสมการพยากรณ์ซึ่งในแบบจำลองนี้กำหนดให้ตัวแปรภายใน คือ $LGDP_i$ และ 2) ตัวแปรเครื่องมือ (Instrumental variable) คือ ตัวแปรที่ไม่มีอิทธิพลต่อตัวแปรอื่นๆ ในแบบจำลอง แต่มีผลต่อตัวแปรภายใน กล่าวคือมีผลต่อ $LGDP_i$ ซึ่งในแบบจำลองนี้กำหนดให้ตัวแปรเครื่องมือ คือ D_i

สมการที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมูลค่าการค้าต่อ GDP ในฝั่งพม่า ซึ่ง GDP เปรียบเสมือนเป็นตัวแปรที่แสดงถึงรายได้หรืออำนาจในการใช้จ่ายใช้สอยในฝั่งพม่า ซึ่ง GDP จะมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับมูลค่าการค้าตามช่องทางการค้าต่างๆ กล่าวคือ หาก GDP เพิ่มขึ้นแสดงว่าในพื้นที่นั้นๆ มีรายได้เพิ่มมากขึ้นย่อมมีความต้องการบริโภคเพิ่มมากขึ้นส่งผลให้การนำเข้าสินค้าจากไทยสูงขึ้นด้วย การเพิ่มขึ้นดังกล่าว จะเพิ่มขึ้นเท่ากับร้อยละ β ซึ่งนั่นก็คือค่าพารามิเตอร์หน้าตัวแปร $LGDP_i$ ในขณะเดียวกันสมการที่ 3 แสดงให้เห็นว่า GDP ในแต่ละพื้นที่นั้นมีความเกี่ยวข้องกับความหนาแน่นของประชากร และมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ที่มีประชากรอยู่มากย่อมหมายถึงมีรายได้รวมในพื้นที่ที่มากด้วย

4.2 วิธีการศึกษา

การประมาณค่าด้วยวิธี Two-Stage Least square จะเริ่มจากการประมาณค่ากำลังสองน้อยสุด จากสมการที่เป็น Instrument ก่อน ได้แก่ สมการที่ 3 หลังจากนั้นนำค่า Local GDP ที่ประมาณได้ มาใช้ในการประมาณค่าพารามิเตอร์ต่างๆ รอบที่สอง นั่นคือสมการที่ 2 โดยผลที่ได้จากสมการที่ 2 จะนำมาใช้ต่อในการวิเคราะห์ 2 ประเด็น ดังต่อไปนี้

4.2.1 การวิเคราะห์การตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง

การวิเคราะห์การตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง หรือการวิเคราะห์ค่าความยืดหยุ่น (Elasticity) เป็นการวัดว่าหากตัวแปรอิสระมีการเปลี่ยนแปลงไปหนึ่งหน่วย แล้วตัวแปรตามจะมีการเปลี่ยนแปลงไปเท่าใด โดยมีสูตรการคำนวณ คือ

$$\text{ความยืดหยุ่น } (\varepsilon) = \frac{\text{ร้อยละการเปลี่ยนแปลงในตัวแปรตาม}}{\text{ร้อยละในการเปลี่ยนแปลงในตัวแปรอิสระ}} \quad (4)$$

หรือจากสมการที่ 2 ค่าความยืดหยุ่น คือ

$$\text{ความยืดหยุ่น } (\varepsilon) = \frac{\text{ร้อยละการเปลี่ยนแปลงในมูลค่าการค้า (Y)}}{\text{ร้อยละในการเปลี่ยนแปลงรายได้ (LGDP)}} \quad (5)$$

ซึ่งเมื่อจัดรูปแบบสมการที่ 2 ตามหลักคณิตศาสตร์แล้ว ค่าความยืดหยุ่นดังกล่าวจะเท่ากับ ค่า พารามิเตอร์หน้าตัวแปรอิสระ คือ ค่า β นั่นเอง โดยค่า β สามารถมีค่าได้ทั้งเป็นบวกและลบ โดยหากมีค่าเป็นบวกแสดงว่ามูลค่าการค้ามีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับรายได้ หรือ หากมีค่าลบแสดงว่ามีความสัมพันธ์แบบผกผันกัน ซึ่งค่า β สามารถแบ่งเป็นช่วง ได้ดังนี้

$|\beta| \leq 1$ หมายถึง ร้อยละการเปลี่ยนแปลงในมูลค่าการค้าน้อยกว่าการเปลี่ยนแปลงรายได้

$|\beta| = 1$ หมายถึง ร้อยละการเปลี่ยนแปลงในมูลค่าการค้าเท่ากับการเปลี่ยนแปลงรายได้

$|\beta| \geq 1$ หมายถึง ร้อยละการเปลี่ยนแปลงในมูลค่าการค้ามากกว่าการเปลี่ยนแปลงรายได้

4.2.2 การวิเคราะห์แนวโน้มการค้าและศักยภาพช่องทางการค้าชายแดน

การวิเคราะห์แนวโน้มใช้การวิเคราะห์โดยการคำนวณเป็นเลขดัชนี เพื่อวิเคราะห์แนวโน้ม และทิศทางการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรแต่ละตัว ดัชนีที่ใช้ได้แก่

- **ดัชนีมูลค่าการค้า**

ดัชนีมูลค่าการค้า เป็นดัชนีที่ใช้วัดมูลค่าการค้าที่เกิดขึ้นจริงว่ามีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงจากปีฐานมากน้อยเพียงไร โดยหากค่าดัชนีมากกว่า 100 แสดงว่าการค้ามีการขยายตัวจากปีฐาน หรือหากมีค่าต่ำกว่า 100 แสดงว่าการค้าลดลงจากปีฐาน ซึ่งมีสูตรในการคำนวณดังนี้

$$\text{ดัชนีมูลค่าการค้า} = \frac{\text{มูลค่าการค้าในปีปัจจุบัน}}{\text{มูลค่าการค้าในปีฐาน}} \times 100 \quad (6)$$

- **ดัชนีศักยภาพการค้า**

ดัชนีศักยภาพการค้า เป็นดัชนีที่ใช้วัดแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงศักยภาพการค้าของแต่ละช่องทางการค้าว่าเปลี่ยนแปลงจากปีฐานไปมากน้อยเท่าไร มีลักษณะคล้ายกันกับดัชนีมูลค่าการค้า โดยศักยภาพการค้าประมาณค่าโดยใช้สมการที่ 2 แล้วนำค่าที่ได้มาคำนวณเป็นดัชนีศักยภาพการค้า ซึ่งมีสูตรในการคำนวณดังนี้

$$\text{ดัชนีศักยภาพการค้า} = \frac{\text{ศักยภาพการค้าในปีปัจจุบัน}}{\text{ศักยภาพการค้าในปีฐาน}} \times 100 \quad (8)$$

• ดัชนีการค้าสัมพัทธ์

การวิเคราะห์ดัชนีสัมพัทธ์เป็นการวิเคราะห์โดยเปรียบเทียบ (Relative Analysis) ระหว่าง ศักยภาพการค้า (Potential Trade) และมูลค่าการค้า (Actual Trade) ว่ามีการเปลี่ยนแปลงแบบ สัมพัทธ์ไปในทิศทางใด มีสูตรการคำนวณ คือ

$$\text{ดัชนีการค้าสัมพัทธ์} = \left(\frac{\text{มูลค่าการค้าในปีปัจจุบัน}}{\text{ศักยภาพการค้าปัจจุบัน}} / \frac{\text{มูลค่าการค้าปีฐาน}}{\text{ศักยภาพการค้าปีฐาน}} \right) \times 100 \quad (9)$$

$$\text{หรือ} \quad = \frac{\text{ดัชนีมูลค่าการค้า}}{\text{ดัชนีศักยภาพการค้า}} \times 100 \quad (10)$$

ค่าดัชนีที่ได้จะนำมาใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการจัดกลุ่มแนวโน้มการค้าและ ศักยภาพการค้า โดยใช้หลักเกณฑ์ดังนี้

- น้อยกว่า 85 แสดงว่ามูลค่าการค้าที่เกิดขึ้น “ต่ำกว่า” ศักยภาพที่มีอยู่
- 85 – 115 แสดงว่ามูลค่าการค้าที่เกิดขึ้น “ใกล้เคียง” ศักยภาพที่มีอยู่
- มากกว่า 115 แสดงว่ามูลค่าการค้าที่เกิดขึ้น “สูงกว่า” ศักยภาพที่มีอยู่

ผลที่ได้จากการจัดกลุ่มสามารถบอกสถานภาพการค้าปัจจุบัน (Status) และแนวโน้ม สถานการณ์ (Trend) การค้าของแต่ละช่องทาง โดยหากค่าดัชนียิ่งสูงแสดงว่าการค้าจริงมีแนวโน้ม ขยายตัวมากกว่าศักยภาพที่มีอยู่ หรือศักยภาพมีการขยายตัวน้อยกว่าสภาพการค้าจริงที่เกิดขึ้น ในทางกลับกันหากค่าดัชนียิ่งต่ำ แสดงว่าการค้าจริงมีการขยายตัวต่ำกว่าศักยภาพของช่องทางนั้น หรือ ศักยภาพช่องทางการค้านั้นขยายตัวเร็วกว่าการค้าจริงที่เกิดขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่ข้อสรุปในการ วัดศักยภาพช่องทางการค้าต่อไป

4.3 ผลการประเมิน

ผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มตามประเภทของช่องทางการค้า ได้แก่ ช่องทางการค้าที่เป็น จุดผ่านแดนถาวร และช่องทางการค้าที่เป็นจุดผ่อนปรน โดยช่องทางการค้าบางช่องทางไม่ สามารถทำการประมาณค่าได้ เนื่องจากมีข้อมูลที่ใช้ในการประมาณค่าไม่เพียงพอ สาเหตุมาจาก หลายประการ ดังนี้

- ข้อจำกัดด้านข้อมูลสถิติการนำเข้า-ส่งออก เป็นผลมาจาก 1) รูปแบบการค้าเป็นระดับ ชาวบ้าน กล่าวคือ เป็นการจับจ่ายใช้สอยและซื้อสินค้าเพื่อนำกลับไปบริโภคในครัวเรือนของ ชาวบ้านที่อยู่หมู่บ้านตามแนวชายแดน จึงไม่มีเก็บสถิติมูลค่าการค้า ลักษณะเช่นนี้ได้แก่ จุดผ่อน ปรนปรนท่าดินดำ จุดผ่อนปรนท่าบ้านเกาะทราย จุดผ่อนปรนบ้านสายลมจอย และจุดผ่อนปรน บ้านปางห้า จังหวัดเชียงราย 2) จุดผ่านแดนบางจุดเป็นจุดผ่านแดนใหม่ ได้แก่ จุดผ่านแดนถาวร

บ้านพุน้ำร้อนซึ่งเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อปี 2556 ส่งผลให้ข้อมูลอนุกรมเวลาการนำเข้า-ส่งออก ไม่เพียงพอต่อการประมาณค่า

- จุดผ่านแดนถาวรรับการเข้า-ออก ได้แก่ จุดผ่อนปรนท่าบ้านเกาะทราย เนื่องจากอยู่ใกล้กับจุดผ่านแดนถาวรสะพานข้ามแม่น้ำสาย การนำเข้า-ส่งออก รวมถึงในปัจจุบันไม่มีการเข้า-ออกของบุคคลและยานพาหนะ เนื่องจากฝ่ายความมั่นคงจึงประกาศระงับการนำเข้า-ออกทั้งของสินค้า บุคคลและยานพาหนะให้ไปใช้สะพานแทน ในขณะที่เดียวกันจุดผ่อนปรนช่องทางก๊วยผาวอก และจุดผ่อนปรนผ่อนปรนช่องทางหลักแต่ง ได้รับการเข้า-ออกชั่วคราวเนื่องจากปัญหาการเมืองในฝั่งชายแดนพม่า

- สำหรับจุดผ่านแดนถาวรสะพานข้ามแม่น้ำสายแห่งที่ 1 และแห่งที่ 2 ใช้การประเมินร่วมกัน เนื่องจากจุดผ่านแดนทั้งสองอยู่ในความรับผิดชอบของด่านศุลกากรแม่สาย จึงไม่มีการจำแนกตามจุดผ่านแดน³

ผลการศึกษาการประเมินศักยภาพการค้าช่องทางอื่นๆ มีรายละเอียดดังนี้

4.3.1 การตอบสนองมูลค่าการค้าต่อการเปลี่ยนแปลงรายได้

ตารางที่ 4.1 แสดงผลการประมาณค่าของสมการที่ (5) และ (6) ด้วยวิธีวิธีการประมาณค่ากำลังสองน้อยสุด 2 ขั้น (Two-Stage Least Square Regression Method: TSLS) ประกอบด้วยค่าสัมประสิทธิ์ (β) ซึ่งแสดงค่าความยืดหยุ่น, ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ปรับค่าแล้ว ($Adjusted R^2$) แสดงสหสัมพันธ์ของข้อมูล, ค่า t-statistic แสดงนัยสำคัญทางสถิติของแต่ละตัวแปร และคะแนนเฉลี่ยปัจจัยสนับสนุน ($\bar{X}$) ใช้ประกอบการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกที่มากกระทบ

- จุดผ่านแดนถาวร

ผลการประมาณค่าข้างต้น พบว่าช่องทางการค้าที่เป็นจุดผ่านแดนถาวร สมการที่ใช้ในการประมาณค่า มีค่าสหสัมพันธ์มากกว่าร้อยละ 80 นั้นหมายความว่าผลการประมาณค่าจากสมการดังกล่าวสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ได้เป็นอย่างดี และจากการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์ β พบว่าการค้า (Y) มีการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงรายได้ของเมืองคู่ค้า (LGDP) ก่อนข้างดีด้วยเช่นกัน โดยรายได้ที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้มูลค่าการค้าชายแดนที่ผ่านจุดผ่านแดนถาวรสะพานข้ามแม่น้ำสาย จุดผ่านแดนถาวรบ้านริมเมย และจุดผ่านแดนถาวรจังหวัดระนองเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.03, 0.98 และ 0.97 ตามลำดับ ซึ่งตัวแปรดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ร้อยละ 5 ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ช่องทางการค้าประเภทจุดผ่านแดนถาวรมีการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงรายได้ค่อนข้างดี เป็นผลมาจากปัจจัยสนับสนุนที่เพียบพร้อมทั้งด้านการขนส่งและด้านกฎระเบียบข้อบังคับ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวผลักดันให้การค้าชายแดนสามารถดำเนินไปได้

³ สัมภาษณ์ ผจก.ศก.ศ. ครองชนม์, หัวหน้าฝ่ายบริการศุลกากรที่ 1 ด่านศุลกากรแม่สาย, 4 สิงหาคม 2558.

อย่างสะดวกและรวดเร็ว เมื่อรายได้ของประชากรในเมืองคู่ค้าเพิ่มสูงขึ้น จึงทำให้มีการตอบสนองต่อการนำเข้าสินค้าค่อนข้างสูง

- จุดผ่อนปรน

ผลการประมาณค่าจุดผ่อนปรนพบว่าจุดผ่อนปรนที่อยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทย ได้แก่ จุดผ่อนปรนช่องทางบ้านห้วยผึ้ง จุดผ่อนปรนบ้านน้ำเพียงดิน จุดผ่อนปรนช่องทางห้วยต้นนุ่น จุดผ่อนปรนช่องทางบ้านเสาทิน และจุดผ่อนปรนช่องทางบ้านแม่สามแลบ สมการที่ใช้มีค่าสหสัมพันธ์ คือ ประมาณร้อยละ 50, -1, -8, -8 และ -7 โดยรายได้ที่เปลี่ยนไปแปลงร้อยละ 1 จะทำให้มูลค่าการค้ามีการเปลี่ยนแปลงไปประมาณร้อยละ 1.02, 0.37, -0.01, -0.13 และ -0.23 ตามลำดับ ส่วนจุดผ่อนปรนด้านพระเจดีย์สามองค์ และจุดผ่อนปรนด้านสิงขร มีค่าสหสัมพันธ์อยู่ประมาณ ร้อยละ 65 และ 26 หากรายได้มีการเปลี่ยนแปลงไปร้อยละ 1 จะทำให้มูลค่าการค้าเปลี่ยนแปลงไปร้อยละ 1.82 และ -1.82 ตามลำดับ

ปัจจัยหลักที่ทำให้ช่องทางการค้าประเภทจุดผ่อนปรนบางช่องทาง มีค่าสหสัมพันธ์และสัมประสิทธิ์ β ติดลบ คือ การมีปัจจัยสนับสนุนที่ไม่ส่งเสริมให้การค้าสามารถดำเนินการไปได้ อย่างสะดวกและเป็นอุปสรรคต่อการค้า จึงทำให้มูลค่าการค้าลดลง แม้ว่าประชากรในเมืองคู่ค้าจะมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ได้แก่ จุดผ่อนปรนช่องทางบ้านเสาทิน จุดผ่อนปรนช่องทางบ้านแม่สามแลบ และจุดผ่อนปรนด้านสิงขร โดยจุดผ่อนปรนช่องทางบ้านเสาทินและจุดผ่อนปรนช่องทางบ้านแม่สามแลบมีปัจจัยด้านเส้นทางคมนาคมขนส่งและปัจจัยด้านทำเลที่ตั้งส่งผลให้เข้าถึงจุดผ่อนปรนยากลำบาก ทำให้ต้นทุนค่าขนส่งสูง ผู้ประกอบการค้าจึงหันไปขนส่งเส้นทางอื่นที่สะดวกกว่า มูลค่าการค้าจึงมีแนวโน้มลดต่ำลง จุดผ่อนปรนด้านสิงขรแม้ว่ามีปัจจัยด้านการขนส่ง และด้านทำเลที่ตั้งค่อนข้างดี แต่เมืองคู่ค้า ได้แก่ เมืองมะริดซึ่งมีลักษณะเป็นเมืองท่าชายทะเล ผู้ประกอบการนิยมขนส่งสินค้าทางเรือผ่านจังหวัดระนองเป็นหลัก ทำให้สินค้าขนส่งผ่านช่องทางนี้มีแนวโน้มลดลง ในขณะที่เดียวกันช่องทางการค้าบางช่องทางมีการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงรายได้ค่อนข้างดี ได้แก่ จุดผ่อนปรนช่องทางบ้านห้วยผึ้งและจุดผ่อนปรนด้านพระเจดีย์สามองค์ เนื่องจากมีระดับปัจจัยสนับสนุนอยู่ในเกณฑ์ดี โดยเฉพาะปัจจัยด้านเมืองคู่เป็นเมืองที่มีอำนาจการซื้อค่อนข้างสูง ได้แก่ เมืองตองยี และเมืองย่างกุ้ง ตามลำดับ

ตารางที่ 4.1 ผลการทดสอบสมการที่ใช้ประเมินศักยภาพช่องทางการค้า

ลำดับ	ช่องทางการค้า (Dependent Variable)		$LGDP_i$ Coefficient (Endogenous Variable)	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ปรับค่าแล้ว (Adjusted R^2)	T-Statistic	ภาพรวม ปัจจัยสนับสนุน
	ประเภทช่องทาง	ชื่อจุดผ่านแดน				
1.	จุดผ่านแดนถาวร	สะพานข้ามแม่น้ำสาย	1.05	0.89	10.56 [*]	ดี/มีความพร้อมมาก
2.	จุดผ่านแดนถาวร	สะพานข้ามแม่น้ำสายแห่งที่ 2				
3.	จุดผ่านแดนถาวร	บ้านริมเมย	1.04	0.87	9.42 [*]	ดีมาก/มีความพร้อมมาก
4.	จุดผ่านแดนถาวร	บ้านพุน้ำร้อน	ข้อมูลมูลค่าการค้าไม่เพียงพอ : การนำเข้า-ส่งออกมีปริมาณน้อย			ดี/มีความพร้อม
5.	จุดผ่านแดนถาวร	จังหวัดระนอง	0.98	0.93	13.56 [*]	ดีมาก/มีความพร้อมมาก
6.	จุดผ่อนปรน	ท่าบ้านปางห้า	ข้อมูลมูลค่าการค้าไม่เพียงพอ : การค้าระดับชาวบ้าน ไม่มีการเก็บสถิติ			แย่/ต้องปรับปรุง
7.	จุดผ่อนปรน	ท่าบ้านสายลมจอย	ข้อมูลมูลค่าการค้าไม่เพียงพอ : การค้าระดับชาวบ้าน ไม่มีการเก็บสถิติ			แย่/ต้องปรับปรุง
8.	จุดผ่อนปรน	ท่าบ้านเกาะทราย	ข้อมูลมูลค่าการค้าไม่เพียงพอ : ระเบียบการเข้า-ออก			แย่/ต้องปรับปรุง
9.	จุดผ่อนปรน	ท่าดินดำ	ข้อมูลมูลค่าการค้าไม่เพียงพอ : การค้าระดับชาวบ้าน ไม่มีการเก็บสถิติ			แย่/ต้องปรับปรุง
10.	จุดผ่อนปรน	ช่องทางกัวผาออก	ข้อมูลมูลค่าการค้าไม่เพียงพอ : ระเบียบการเข้า-ออก			ดี/มีความพร้อม
11.	จุดผ่อนปรน	ช่องทางหลักแต่ง	ข้อมูลมูลค่าการค้าไม่เพียงพอ : ระเบียบการเข้า-ออก			ปานกลาง
12.	จุดผ่อนปรน	ช่องทางบ้านห้วยผึ้ง	1.02	0.49	3.65 [*]	ปานกลาง
13.	จุดผ่อนปรน	บ้านน้ำเพียงดิน	0.37	-0.01	0.87	ปานกลาง
14.	จุดผ่อนปรน	ช่องทางห้วยต้นนุ่น	-0.01	-0.08	-0.02	แย่/ต้องปรับปรุง
15.	จุดผ่อนปรน	ช่องทางบ้านเสาหิน	-0.13	-0.08	-0.30	แย่/ต้องปรับปรุง
16.	จุดผ่อนปรน	ช่องทางบ้านแม่สามแลบ	-0.23	-0.07	-0.35	แย่/ต้องปรับปรุง
17.	จุดผ่อนปรน	ด่านพระเจดีย์สามองค์	1.82	0.65	5.03 [*]	ดี/มีความพร้อม
18.	จุดผ่อนปรน	ด่านสิงขร	-1.82	0.26	-2.37 [*]	ปานกลาง

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ที่มา: ประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป Eview8 โดยนักวิจัย

4.3.2 ศักยภาพการค้า

ตารางที่ 4.2 แสดงผลการประมาณค่ามูลค่าการค้าที่เกิดขึ้นจริงและศักยภาพการค้า โดยการประมาณมูลค่าศักยภาพการค้าจะใช้ผลจากค่าพารามิเตอร์ต่างๆ ในหัวข้อ 4.3.1 การวัดมูลค่าการค้าที่เกิดขึ้นจะใช้การเฉลี่ยย้อนหลัง 5 ปี เพื่อตัดผลกระทบภายนอกระยะสั้น (Shock) ต่างๆ ที่เกิดขึ้น เช่น การปิดด่านชั่วคราว หรือความไม่สงบทางการเมืองภายในประเทศ เป็นต้น

- จุดผ่านแดนถาวร

ช่องทางการค้าประเภทนี้มีมูลค่าการค้าค่อนข้างสูง ผลจากการประเมินศักยภาพพบว่าส่วนใหญ่มูลค่าการค้าจริงสูงกว่าศักยภาพที่ช่องทางการค้านั้นมีอยู่ โดยมีมูลค่าการค้าขยายตัวจากปี 2552 เฉลี่ยประมาณร้อยละ 50 โดยจุดผ่านแดนถาวรสะพานข้ามแม่น้ำสายมีการขยายตัวสูงสุด คือ ร้อยละ 82 รองลงมา คือ จุดผ่านแดนถาวรจังหวัดระนอง ขยายตัวร้อยละ 62 และจุดผ่านแดนถาวรบ้านริมเมย ขยายตัว ร้อยละ 17 เมื่อพิจารณาดัชนีศักยภาพการค้า พบว่า ศักยภาพการค้าขยายตัวโดยเฉลี่ยร้อยละ 30 เท่านั้น นั่นเพราะจุดผ่านแดนถาวรต่างๆ ปัจจุบันมีศักยภาพค่อนข้างสูงอยู่แล้ว ทั้งปัจจัยสนับสนุนต่างๆ ที่ค่อนข้างพร้อม ดังนั้นการขยายตัวของศักยภาพจึงมีลักษณะเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง และในทำนองเดียวกัน หากพิจารณาควบคู่ดัชนีการค้าสัมพัทธ์พบว่าจุดผ่านแดนถาวรสะพานข้ามแม่น้ำสายมีอัตราการขยายตัวการค้ามากกว่าอัตราขยายตัวของศักยภาพการค้าถึงร้อยละ 37 รองลงมา คือ จุดผ่านแดนถาวรจังหวัดระนอง ร้อยละ 24 ส่วนจุดผ่านแดนถาวรบ้านริมเมยมีอัตราการขยายตัวทางการค้าน้อยกว่าศักยภาพร้อยละ 12 ทั้งนี้เนื่องจากจุดผ่านแดนถาวรบ้านริมเมยยังคงมีปัญหาความไม่สงบของชนกลุ่มน้อยที่ทำให้ปิดด่านอยู่บ้าง ประกอบกับการขนส่งสินค้าเข้าพม่ามีการกระจายไปยังช่องทางการค้าอื่นเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้การขนส่งสินค้าผ่านจุดผ่านแดนถาวรบ้านริมเมยมีอัตราเพิ่มที่ลดลง

- จุดผ่อนปรน

ผลจากการประเมินพบว่าจุดผ่อนปรนที่มีมูลค่าการค้าและศักยภาพการค้าขยายตัวจากปี 2552 ได้แก่ จุดผ่อนปรนช่องทางบ้านห้วยผึ้ง จุดผ่อนปรนด่านพระเจดีย์สามองค์ และจุดผ่อนปรนบ้านน้ำเพียงดิน มูลค่าการค้ามีการขยายตัวโดยเฉลี่ยร้อยละ 116, 275 และ 14 ตามลำดับ และศักยภาพการค้าขยายตัวร้อยละ 32, 10 และ 66 ตามลำดับ สำหรับจุดผ่อนปรนช่องทางบ้านห้วยตันนุ่น จุดผ่อนปรนช่องทางบ้านเสาหิน จุดผ่อนปรนช่องทางบ้านแม่สามแลบ และจุดผ่อนปรนด่านสิงขร มีมูลค่าการค้าลดลงคิดเป็น ร้อยละ 18, 5, 12 และ 74 ตามลำดับ และศักยภาพการค้าคิดเป็นร้อยละ 1, 4, 6 และ 35 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาควบคู่กับดัชนีการค้าสัมพัทธ์พบว่าจุดผ่อนปรนด่านพระเจดีย์สามองค์ การขยายตัวสัมพัทธ์มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 126 รองลงมาคือ จุดผ่อนปรนช่องทางบ้านห้วยผึ้ง คิดเป็นร้อยละ 64 และต่ำสุด คือ จุดผ่อนปรนด่านสิงขร มีการลดลงสัมพัทธ์คิดเป็นร้อยละ 74

ตารางที่ 4.2 การเปรียบเทียบมูลค่าการค้าจริง (Actual Trade) กับศักยภาพการค้า (Potential Trade) ของช่องทางการค้าชายแดนไทย-พม่า

ลำดับ	ช่องทางการค้า (Dependent Variable)		ค่าเฉลี่ยย้อนหลัง 5 ปี (2551–2556)						ส่วนต่าง (ล้านบาท)	ดัชนี สัมพัทธ์ ³	ผลการ ประเมิน
			การค้าจริง (Actual Trade) ¹			ศักยภาพการค้า (Potential Trade) ²					
	ประเภทช่องทาง	ชื่อจุดผ่านแดน	มูลค่า (ล้านบาท)	ร้อยละ	ดัชนี การค้า ³	มูลค่า (ล้านบาท)	ร้อยละ	ดัชนี ศักยภาพ ³			
1.	จุดผ่านแดนถาวร	สะพานข้ามแม่น้ำสาย	8,337.01	14.89	182.55	7,598.47	14.27	132.95	738.54	1.37	สูงกว่า
2.	จุดผ่านแดนถาวร	สะพานข้ามแม่น้ำสายแห่งที่ 2									
3.	จุดผ่านแดนถาวร	บ้านริมเมย	28,432.01	50.76	117.05	27,865.80	52.34	132.45	566.21	0.88	ใกล้เคียง
4.	จุดผ่านแดนถาวร	บ้านพุน้ำร้อน	ข้อมูลมูลค่าการค้าไม่เพียงพอ : การนำเข้า–ส่งออกมีปริมาณน้อย								
5.	จุดผ่านแดนถาวร	จังหวัดระนอง	17,058.97	30.46	162.34	16,191.32	30.41	130.48	867.65	1.24	สูงกว่า
6.	จุดผ่อนปรน	ท่าบ้านปางห้า	ข้อมูลมูลค่าการค้าไม่เพียงพอ : การค้าระดับชาวบ้าน ไม่มีการเก็บสถิติ								
7.	จุดผ่อนปรน	ท่าบ้านสายลมจอย	ข้อมูลมูลค่าการค้าไม่เพียงพอ : การค้าระดับชาวบ้าน ไม่มีการเก็บสถิติ								
8.	จุดผ่อนปรน	ท่าบ้านเกาะทราย	ข้อมูลมูลค่าการค้าไม่เพียงพอ : ระวังการเข้า–ออก								
9.	จุดผ่อนปรน	ท่าดินดำ	ข้อมูลมูลค่าการค้าไม่เพียงพอ : การค้าระดับชาวบ้าน ไม่มีการเก็บสถิติ								
10.	จุดผ่อนปรน	ช่องทางกิวผาวอก	ข้อมูลมูลค่าการค้าไม่เพียงพอ : ระวังการเข้า–ออก								
11.	จุดผ่อนปรน	ช่องทางหลักแต่ง	ข้อมูลมูลค่าการค้าไม่เพียงพอ : ระวังการเข้า–ออก								
12.	จุดผ่อนปรน	ช่องทางบ้านห้วยผึ้ง	97.16	0.17	216.50	105.55	0.20	131.86	-8.39	1.64	สูงกว่า
13.	จุดผ่อนปรน	บ้านน้ำเพียงดิน	3.37	0.01	113.79	2.93	0.01	110.42	0.44	1.03	ใกล้เคียง
14.	จุดผ่อนปรน	ช่องทางห้วยต้นนุ่น	1.21	0.00	81.67	0.88	0.00	99.70	0.33	0.82	ต่ำกว่า
15.	จุดผ่อนปรน	ช่องทางบ้านเสาหิน	79.38	0.14	96.49	121.06	0.23	96.66	-41.68	1.00	ใกล้เคียง
16.	จุดผ่อนปรน	ช่องทางบ้านแม่สามแลบ	15.07	0.03	88.34	32.89	0.06	94.20	-17.82	0.94	ใกล้เคียง
17.	จุดผ่อนปรน	ด่านพระเจดีย์สามองค์	1,890.38	3.38	374.17	1,418.98	2.67	165.85	471.40	2.26	สูงกว่า

ตารางที่ 4.2 การเปรียบเทียบมูลค่าการค้าจริง (Actual Trade) กับศักยภาพการค้า (Potential Trade) ของช่องทางการค้าชายแดนไทย-พม่า

ลำดับ	ช่องทางการค้า (Dependent Variable)		ค่าเฉลี่ยย้อนหลัง 5 ปี (2551–2556)						ส่วนต่าง (ล้านบาท)	ดัชนี สัมพัทธ์ ³	ผลการ ประเมิน
			การค้าจริง (Actual Trade) ¹			ศักยภาพการค้า (Potential Trade) ²					
	ประเภทช่องทาง	ชื่อจุดผ่านแดน	มูลค่า (ล้านบาท)	ร้อยละ	ดัชนี การค้า ³	มูลค่า (ล้านบาท)	ร้อยละ	ดัชนี ศักยภาพ ³			
18.	จุดผ่อนปรน	ด่านสิงขร	32.60	0.06	25.99	7.02	0.01	64.20	25.58	0.40	ต่ำกว่า
รวม			55,947.16			53,344.90			2,602.26		

1. การค้าจริง (Actual Trade) ประมวลผลจากข้อมูลของสำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร กรมศุลกากร โดยคณะผู้วิจัย.

2. ศักยภาพการค้า (Potential Trade) ประมวลผลจากค่าพารามิเตอร์ต่างๆ ในหัวข้อ 4.3.1

3. ดัชนีศักยภาพ ใช้ปี 2552 เป็นปีฐานในการคำนวณ

4.4 บทสรุป

ผลการประเมินศักยภาพการค้าช่องทางการค้าแต่ละช่องทาง ส่วนใหญ่มีทิศทางเดียวกันกับผลการประเมินการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง โดยช่องทางการค้าใดมีการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงรายได้สูง แสดงถึงการค้า ณ ช่องทางนั้นมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นมากด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ปัจจัยที่กำหนดการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นผลสืบเนื่องจากปัจจัยสนับสนุนการค้าต่าง ๆ ยิ่งปัจจัยสนับสนุนการค้าดีเท่าไร การตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงรายได้ย่อมสูงเท่านั้น ซึ่งผลที่ได้พบว่าช่องทางการค้าประเภทจุดผ่านแดนถาวร มีจุดผ่านแดนถาวรสะพานข้ามแม่น้ำสายมีการขยายตัวสัมพัทธ์มากที่สุด รองลงมา คือ จุดผ่านแดนถาวรจังหวัดระนอง และจุดผ่านแดนถาวรบ้านริมเมย ตามลำดับ ส่วนช่องทางการค้าประเภทจุดผ่อนปรน มีจุดผ่อนปรนด่านพระเจดีย์สามองค์ขยายตัวสัมพัทธ์มากที่สุด รองลงมาคือ จุดผ่อนปรนช่องทางบ้านห้วยผึ้ง และท้ายสุด คือ จุดผ่อนปรนด่านสิงขรที่มีการลดลงสัมพัทธ์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 74 จากปี 2552